

Олена Хан

*аспірантка кафедри
теорії та практики перекладу*

з англійської мови

Херсонського державного університету

***ПРОГНОСТИЧНА ФУНКЦІЯ СИМВОЛІКИ ПРОСТОРУ І КОЛЬОРУ В
ДЕТЕКТИВНИХ ТЕКСТАХ І.К. ЧЕСТЕРТОНА ТА ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ У
ПЕРЕКЛАДІ***

Символіка – своєрідне джерело знань людини про світ. Це – й свого роду «накопичувач інформації», в якому людський світогляд виражений у максимально повній і водночас лаконічній формі [2].

Мова символіки є найдавнішою з усіх мов. У ній людина фіксувала найвищі цінності своєї культури, створюючи свого роду «словник» національної культури. А отже, перестворюючи символи засобами іншої мови, перекладач тим самим переносить їх із однієї культури в іншу, що неминуче створює цілу низку труднощів на усіх етапах перекладацького процесу [5].

Вивченню символіки присвячені праці як вчених-лінгвістів (С.С. Аверінцев, Ю.М. Лотман, В.М. Топоров), так і перекладознавців (В.В. Демецька, М.О. Новикова, І.М. Шама).

Мета даної статті полягає у демонстрації виконання символікою прогностичної функції в детективному типі тексту та акцентуації необхідності адекватного відтворення її маркерів у перекладі.

Для детективу як типа тексту коректне декодування й адекватне відтворення символіки постає важливим завданням для перекладача, оскільки символи тут виконуючи прогностичну функцію постають засобом винесення на поверхню тексту інформації, що дозволяє заздалегідь розкрити

таємниці, які лежать в основі сюжету. Таємниця ж, в свою чергу, є найважливішою жанроутворюючою ознакою детективу як типа тексту.

У класичному підтипі детективного типу тексту символіка проступає набагато рельєфніше ніж у інших підтипах детективного тексту, оскільки «світ» класичного детективу розділяє чітка межа між добром і злом, «нормою» й «відхиленням від норми», «своїм світом» та «іншосвітом», тощо.

В детективних творах Г.К. Честертон символічні маркери простору і кольору почасти нерозривно зв'язані між собою і несуть споріднену інформацію, тому й представлені в статті спільно.

Символіка простору є тим потужним знаряддям, що виконує прогностичну функцію у детективному тексті і дозволяє читачам на крок уперед конструювати в своїй уяві подальший хід сюжету. Прогностичність індикаторів символіки простору ілюструють наступні приклади: *“The thousand arms of the forest were grey, and its million fingers silver. In a sky of dark green-blue-like slate the stars were bleak and brilliant like splintered ice. All that thickly wooded and sparsely tenanted country-side was stiff with a bitter and brittle frost. The black hollows between the trunks of the trees looked like bottomless, black caverns of that heartless Scandinavian hell, a hell of incalculable cold. Even the square stone tower of the church looked northern to the point of heathenry...”* [12, p. 133]. У представленому фрагменті спостерігаємо сильне нагромадження маркерів «чужого» простору: «холод» – «холодно блищать зорі, нагадуючи уламки льоду», «заклякла від лютого морозу місцина», «страшенно холодно»; «порожнеча» – «чорні порожнечі між стовбурами дерев»; «північ» – «вежа церкви повернена на північ»; «пекло» – «порожнечі між стовбурами дерев» нагадують «чорні печери скандинавського пекла» [7, с.189]. Представлені маркери символіки простору є сильними індикаторами «чужого» іншосвіту, що «готують» читача до розкриття певних таємничих подій, які пов'язані з постаттю давно загиблої загальновідомої людини і вражають своїми карколомними викриттями. Дані потрактування

просторових символів підкріплює символіка кольору, маркери якої подані у представленому фрагменті ВТ. Розглянемо їх детальніше у ПТ: *«Тисячі рук лісу сіріли, а мільйони його пальців – сріблилися. В темному зелено-синьому небі, схожому на сланець, холодно блищали зорі, нагадуючи уламки льоду»* [7, с.189]. Серед символічних потрактувань зеленого кольору наявне і наступне: «зелений – колір Осіріса, бога природи що відмирає і повертається знову до життя, **покровителя та судді померлих**» [6, с. 363]. У християнстві «синій» – символізує щирість, а також **праведні роздуми**, оскільки в ангельській ієрархії херувима, який завжди перебуває заглибленим у **благочестиві роздуми**, зображують саме у синьому [6, с. 361]. Отже, «зелено-синій колір неба» можна тут трактувати як вказівку на таємницю загиблого генерала Артура Сен-Клера, яку доведеться розкрити отцеві Бравну шляхом тяжких роздумів. У свою чергу, *«тисячі сірих рук лісу»* символізують хибне сприйняття запродавця-генерала як «мученика» і «героя» тисячами обдурених нащадків. Зазначимо, що найпоширенішим з потрактувань сірого кольору в християнстві є «попора, смиренність» [6, с. 367]. Отже, «сірий» тут символізує масову примиреність і оберігання пам'яті псевдогероя як справжньої національної гордості.

Символіка не тільки виконує прогностичну функцію на етапі експозиції і зав'язки детективної оповіді, а й ідентифікує себе на просторі усього тексту, надаючи маркери при коректному декодуванні яких читач має змогу **заздалегідь прораховувати подальший хід сюжету**.

Маркери символіки простору і кольору здатні поставати індикаторами за допомогою яких детектив, а за ним і читач мають змогу **вгадати наперед злочинця** задовго до кінця оповіді і розкриття усіх таємниць. Простежимо цю особливість: *“As Father Brown passed through the dim garden and came under the shadow of the château, the clouds were thick and the whole air damp and thundery. Against the last stripe of the green-gold sunset he saw a black human silhouette...”* [11, р. 97]. На перше око читачеві може здатися звичним той факт, що на початку оповідання детектив-любитель отець Бравн

діставшись до замку Гленджил, маючи на меті внести ясність у певні таємничі події, що там відбулися, першим зустрічає тамтешнього слугу. Але маркери символіки простору і кольору, що супроводжують даний епізод твору, при адекватному потрактуванні несуть цінну додаткову інформацію. Читаємо у ПТ: *«Коли отець Бравн пройшов крізь похмурий сад і увійшов у тінь замку, хмари згущувалися й у вологому повітрі запахло грозою. На фоні останнього пасма зеленово-золотистого вечірнього неба він побачив чорний людський силует»* [9, с. 102]. Отже, такі індикатори як *«густі хмари»* й *«передвістя грози»* за символікою простору містять у собі *«попереджувальну»* інформацію. А саме: *«небо»* або *«небесний світ»* у народній космології постає або як ізоморфний (подібний) до земного світ, або як той, що його віддзеркалює і взаємодіє з підземним *«нижнім»* світом (душі предків), звідси – велике значення небесних явищ і знамень для життя людини [3, с. 316 – 317]. У даному епізоді *«захмарене небо, що віщує грозу»* посилає знамення отцеві Бравну, який бачить **постать на його фоні**. Окрім цього, просторові символи тут підкріплюються маркерами символіки кольору: *«зеленово-золотисте вечірнє небо»* / *«чорний людський силует на його фоні»*. Серед потрактувань кольору *«зелений»* зустрічаємо і таке: *«Являючи собою суміш «синього» і «жовтого», «зелений» постає містичним кольором, що встановлює зв'язок між природнім і надприроднім»* [6, с. 363]. У свою чергу, *«золотистий»* як відтінок *«жовтого»* символізує Божественну владу (у зв'язку з *«сонячними»* асоціаціями: світло, тепло), одкровення та Божу премудрість [6, с. 363]. Отже, поява *«чорного силуету»* на фоні *«зеленово-золотистого неба»* інкорпорує попереджувальну інформацію для детектива, яка підкріплюється попередньо прокоментованими просторовими символами. І дійсно, наприкінці оповіді саме цей персонаж, *«чорну постать»* якого спостерігав отець Бравн на початку оповідання, виявиться злочинцем.

Також, символіка простору може **вказувати на приналежність персонажу до «свого»/«чужого» світів**, або на його *«маргінальність»* (здатність адекватно сприйматися *«своїм»* світом і разом з тим легко входити

у «чужий»). Розглянемо наступний приклад: *“Between the silver ribbon of morning and the green glittering ribbon of sea, the boat touched Harwich and let loose a swarm of folk ..., among whom the man we must follow was by no means conspicuous – nor wished to be”* [10, p. 3]. У ПТ маємо: *«Між срібним пасмом ранкового неба та блискучим зеленим морем пароплав причалив до берегів Англії та випустив на сушу рій людей. Той, за ким прямуватимемо, не вирізнявся серед них, та й не прагнув цього»* [8, с. 5]. Отже, хоча представлений персонаж *«не вирізнявся серед натовпу»*, символіка *«межі»* (перша поява персонажа перед читачем ілюстрована просторовим маркером *«між небом і морем»*) вказує на те, що Валантен – відомий приватний детектив із Франції – є *«маргінальним»* персонажем, що одночасно належить як до *«свого»*, так і до *«чужого»* простору. У даному контексті Валантен – речник закону, який легко входить в усі таємниці злочинного світу, а з точки зору символіки простору – *«контактер»* між *«своїм»* і *«чужим»* світами.

Таким чином, **символіка простору і кольору**, виконуючи **прогностичну функцію**, при коректному декодуванні дозволяє **прорахувати подальший хід сюжету**, виступає **індикатором наближення до розкриття детективної таємниці** й **ідентифікує злочинця** раніше ніж це виведено на поверхню тексту. Отже, символіка простору і кольору є потужним джерелом конотативної інформації для читача детективного тексту і потребує адекватного перестворення у ПТ.

Список літератури

1. Лотман Ю.М. Символ в системі культури. // <http://www.gumer.info>
2. Новикова М.А., Шама І.Н. Символіка в художественному тексті. Символіка пространства (на матеріалі “Вечерів на хуторі біля Диканьки” Н.В. Гоголя і їх англійських перекладів): Учеб. Посібник. / М.А. Новикова – Запоріжжя: СП “Верже”, 1996. – 172с.

3. Славянская мифология. Энциклопедический словарь. Изд. 2-е. – М.: Междунар. Отношения, 2002. – 512 с.
4. Топоров В.Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ: Исследования в области мифопоэтического: Избранное. / В.Н. Топоров – М.: Издательская группа «Прогресс» – «Культура», 1995 – 624 с.
5. Шама И.Н. Перевод – искусство понимать... / И.Н. Шама – Запорожье: Просвіта, 2005. – 240 с.
6. Шейнина Е.Я. Энциклопедия символов / Е.Я. Шейнина. – М.: ООО «Издательство АСТ»; Харьков: ООО «Торсинг», 2003. – 591 с.
7. Честертон Г.К. Зламана Шпага. Хрест із сапфірами: Детективні історії отця Бравна / З англ. пер. О. Мандрика. – Львів: Свічадо, 2009. – с. 189 – 207.
8. Честертон Г.К. Хрест із сапфірами. Хрест із сапфірами: Детективні історії отця Бравна / З англ. пер. О. Мандрика. – Львів: Свічадо, 2009. – с. 5 – 24.
9. Честертон Г.К. Честь Ізраеля Гав. Хрест із сапфірами: Детективні історії отця Бравна / З англ. пер. О. Мандрика. – Львів: Свічадо, 2009. – с. 101 – 114.
10. Chesterton G.K. The Blue Cross. Father Brown Stories. Published in Penguin Popular Classics 1994. Printed in England by Cox & Wyman Ltd, Reading, Berkshire. – pp. 3 – 26.
11. Chesterton G.K. The Honour of Israel Gow. Father Brown Stories. Published in Penguin Popular Classics 1994. Printed in England by Cox & Wyman Ltd, Reading, Berkshire. – pp. 95 – 113.
12. Chesterton G.K. The Sign of the Broken Sword. Father Brown Stories. Published in Penguin Popular Classics 1994. Printed in England by Cox & Wyman Ltd, Reading, Berkshire. – pp. 133 – 154.